

тивність підлітків, що приймали участь у дослідженні. Третій фактор – унімодалний.

- заперечення 0,540
- регресія 0,656
- шкала уникнення 0,777

Аналіз отриманих компонентів дозволяє інтерпретувати даний фактор як "Крізь заплющені очі".

Наступний фактор відображає взаємозв'язок між трьома типами психологічного захисту. Важливо зазначити, що дані типи можна характеризувати як мало ефективні чи неефективні. Як відомо, зовнішня ситуація може сприйматися спотворено, саме тому неможливо однозначно говорити про ефективність/неефективність обраних у співвідношенні з дещо зміненим розумінням форм подолання ситуацій. Проте, найменш ефективною стратегією вважається стратегія уникнення. Використання цієї стратегії та подібних на неї призводить до загострення проблеми чи стресової ситуації в подальшому, що може виражатися через хвороби, емоційну нестабільність, підвищеній чутливості до стресу.

Висновки. В ході емпіричного дослідження підлітків, що проживають в зоні АТО та в столиці, було виявлено відмінність за двома типами копінг-стратегій. За допомогою факторного аналізу, було виявлено три фактори, в які увійшли певні досліджувані чинники. Із них було сформовано два фактори стресостійкості та один фактор стресогенності особистості підлітка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бодров В. А. Психологический стресс: развитие и преодоление / В. А. Бодров. – М.: ПЕРСЭ, 2006. – 650 с.
2. Божович Л. И. Проблемы формирования личности / Л. И. Божович. – М.: Просвещение, 1995. – 352 с.
3. Джеймс У. Психология / У. Джеймс; под ред. Л. А. Петровской. – М.: Педагогика, 1991. – 318 с.
4. Кон И. С. Психология юношеского возраста / И. С. Кон. – М.: Просвещение, 1989. – 246 с.
5. Психология личности. Тексты / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, А. А. Пузырея. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 288 с.
6. Чеснокова И. И. Проблема самопознания в психологии / И. И. Чеснокова. – М.: Наука, 1977. – 144 с.
7. Lazarus R. S. Stress, appraisal and coping / R. S. Lazarus & S. Folkman. – N.Y.: Springer, 1984.

Стаття надійшла до редколегії 21.11.16

Шальнева Полина, студ.,
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ОСОБЕННОСТИ САМООЦЕНКИ ПОДРОСТКОВ В УСЛОВИЯХ ПРОЖИВАНИЯ В ЗОНЕ АТО

В статье рассматривается проблема самооценки в условиях стресса, а именно проживание в зоне проведения антитеррористической операции, а также особенности выбора определенных механизмов психологической защиты и копинг-стратегий. Было выявлено два фактора стрессоустойчивости и один фактор стрессогенности.

Ключевые слова: самооценка, психологическая защита, копинг-стратегии, стресс.

Shalnyeva Pauline, student,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

TEENAGERS' SELF-EVALUATION FEATURES IN THE ATO ZONE LIVING CONDITIONS

In this article we review the problems of selfevaluation in the stress conditions, especially living in the zone of antiterrorist operation, and the features of the selection the certain psychologic defence mechanisms and coping strategies. There were identified two factors of stress resistance and one factors of triggers of the stress.

Key words: self-evaluation, psychologig defence, coping strategies, stress.

УДК: 159.947

Каріна Шамлян, канд. психол. наук, доц.
Національний лісотехнічний університет України, Львів

ПРО СУБ'ЄКТНО-ДІЯЛЬНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ВОЛЬОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті обґрунтовується доцільність застосування суб'єктно-діяльного підходу у вивченні вольової організації особистості. Виділено чотири рівні суб'єктної активності. Представлено результати емпіричного дослідження щодо ставлення людини до різних перешкод та труднощів.

Ключові слова: суб'єктно-діяльний підхід, суб'єктність, вольова активність, труднощі та перешкоди.

У зв'язку із складними соціально-економічними та політичними реаліями нашого життя актуальними є психологічні дослідження вольового потенціалу особистості як основи її виживання і гідної реалізації у цих умовах.

Проблема волі має багату історію теоретичного та експериментального дослідження. Проте чимало концептуальних питань і досі залишаються дискусійними, як-то сутність і самостійність волі як психічного феномену, її ключові механізми та специфічні ознаки, діагностичні критерії вольової активності.

У поглядах на волю ми дотримуємось тих концепцій, які наголошують на самостійності волі як психічного феномену, і відокремлюють вольову поведінку, регуляцію від довільної поведінки та регуляції, саморегуляції, і вважають, що ключовим, специфічним механізмом волі є наявність вольового зусилля, необхідність увімкнення якого зумовлене наявністю перешкод на шляху до сві-

домої мети (В. Селіванов, В. Калін, Є. Ільїн, Б. Смірнов, О. Лазурський, М. Басов, К. Корнілов, П. Рудик, А. Пуні).

Волю ми розглядаємо, насамперед, як діяльну характеристику людини, повністю погоджуючись з думкою А. Пуні [8] про те, до воля – це діяльна сторона розуму та почуттів, як найяскравіший прояв суб'єктності особистості, що дає підстави вивчати її у рамках суб'єктно-діяльного підходу.

Суб'єктність викликає сьогодні неослабний інтерес дослідників. Вказують на центральне місце поняття суб'єктності у категоріальному апараті психології та тенденцію зміщення акцентів від поняття "особистість" до поняття "суб'єкт" [1; 6], обґрунтовують перспективність розвитку суб'єктного підходу у найрізноманітніших його варіантах (суб'єктно-діяльний, суб'єктно-буттєвий, суб'єктно-довільний, суб'єктно-системний) [9].

Суб'єктність вважають найважливішою, стрижневою якістю особистості. Бути суб'єктом – це означає бути

творцем власної історії, вершителем власного життєвого шляху [2], бути активним, самостійним, здібним, умілим у здійсненні специфічно людських форм життєдіяльності, насамперед предметно-практичної діяльності [10].

Н.В. Богданович [1] проаналізувала співвідношення понять "суб'єкт" та "особистість". Обидві ці категорії претендують на інтегруючу роль у загальній та соціальній психології; для них існує спільний ідеал – цілісність людини, хоча шляхи його досягнення різні. Категорії "особистість" притаманна тенденція збирання, підпорядкування собі інших категорій, наближення до категорії "людина". Категорія "суб'єкт" створювалася за іншим принципом – у ній первісно закладався цілісність.

Для категорії суб'єкта не властива головна проблема особистості – співвідношення природного та соціального, тоді як при визначенні особистості акцент робиться саме на приматі соціального. Для категорії особистості не типовою (принаймні у вітчизняній традиції) проблема свідомого і несвідомого, яка для суб'єкта стоїть досить гостро. У категорії особистості акцент робиться на суспільних відносинах – центр тяжіння як би переноситься назовні, поза людиною. Для категорії суб'єкта спостерігається зворотний рух – від формування активної позиції до безпосереднього впливу на дійсність.

Ми можемо виділити ще одну вісь порівняння: статика – динаміка. Коли йдеться про особистість як системне утворення, насамперед мають на увазі (принаймні, що найчастіше представлено у літературі) її структура як статична даність, як точка досягнення, як результат дії різних чинників – у минулому. Визначальною ж, необхідною характеристикою суб'єкта є його активність, перетворювальний вплив на дійсність у майбутньому, як точка початку руху уперед: у психології – це суб'єкт діяльності, у філософії – це суб'єкт пізнання. Особистість – це те, що є у розпорядженні суб'єкта для того, щоб рухатися уперед, втілювати у життя задумане.

Базисною сутнісною ознакою людини як суб'єкта свого багатоманітного буття О. Конопкін [7] вважає здатність до цілеспрямованої активності, її ініціації, побудови та управління. Для визначення психологічного критерію суб'єкта вчений ввів поняття загальної здібності до саморегуляції довільної активності, яка насамперед виявляється в ініціативно-творчому модусі, в легкості та успішності оволодіння новими видами цілеспрямованої активності, у здібності самостійно розв'язувати при цьому нестандартні завдання, здійснювати діяльність у змінених умовах і т. ін. Сама ж діяльність (у кожній своїй ланці та у цілому) являє собою свідомо побудовану та підпорядковану цілі вольову активність, а людина, яка її здійснює, є реальним суб'єктом цієї активності і відчуває себе її творцем та господарем.

Можна зробити висновок, що у цій концепції вольова і творча активність виступають основними модусами у структурі загальної здібності до саморегуляції як визначального психологічного критерію суб'єктності людини. При цьому вольова і довільна активність ототожнюються, принаймні на відмінність між ними не вказано.

Ідентичність до прояву індивідуалізму. Ця системна підхід, пропонує до суб'єкт-об'єктних та суб'єкт-суб'єктних відносин, що традиційно виділяють у такому аналізі, додати самосуб'єктні відносини, в рамках яких і реалізується цільова функція волі. Проблему волі В. Калін визначає як проблему самосуб'єктних відносин: у ті моменти діяльності, коли суб'єкт стикається з необхідністю "подолати себе", його свідомість тимчасово "відривається" від об'єкту (предмету діяльності) або партнера і переключається у площину самосуб'єктних відносин. Такі моменти діяльності найчастіше і бувають критичними [5, с. 58]. Вольову регуляцію вчений вважав вищим рівнем самосуб'єктних відносин.

Суб'єктною ми розуміємо активність, яку ініціює, розвиває, спрямовує, підтримує, стимулює, мотивує, організовує, керує, контролює сам суб'єкт для того, щоб досягнути особистісно та/або соціально значущу мету, втілену у досить високих результатах предметно-практичної, морально-духовної та інших видів діяльності людини.

Ми виділяємо чотири рівні суб'єктної активності: два довільні, які умовно можна назвати гедоністичним і організаційним; і два вольові – мотиваційно-вольовий і примусово-вольовий (див. табл. 1). Ці рівні відрізняються за критеріями спрямування активності (на предмет діяльності чи на самого суб'єкта), ступенем важкості перешкод і труднощів, які супроводжуються наростанням внутрішнього дискомфорту, що спонукає до застосування певних дій та впливів, як структурних елементів активності. Але основним критерієм ми вважаємо співвідношення між ресурсами особистості (відповідна обдарованість, досвід, рівень енергетики, фізичні можливості та інші ресурсні характеристики людини) і тими цілями та завданнями, які вона перед собою поставила. Якщо ресурси особистості достатні, людина працює у задоволення, потреба у вольовій регуляції відпадає.

Високоєфективна суб'єктна активність може здійснюватися з мінімальним вольовим компонентом або взагалі без застосування вольових зусиль, завдяки надлишковій обдарованості – гедоністичний рівень. Це творчість "геніїв від Бога" (за В. Леві), на якій немає відбитку боротьби; вони творять невимушено, граючи – як співають птахи (Моцарт, Рафаель, Ейнштейн).

Перехід на організаційний рівень зумовлений незначними зовнішніми обмеженнями, труднощами, які людина усвідомлює і досить легко долає за рахунок доброї організації своєї праці, розподілу ресурсів, досвіду, креативності, що робить зайвим застосування вольового зусилля. При цьому увага спрямовується не тільки на предмет діяльності, а й на засоби організації самого процесу діяльності, щоб досягнути омріяний результат з найменшими витратами: "розумний у гору не піде, розумний у гору обійде" ... і при чому зробить це із задоволенням. Для цього рівня не існує проблеми конфлікту мотивів, або проблеми недостатньої внутрішньої мотивації.

Перехід на вольовий рівень зумовлений тим, що важкість досягнення мети перевищує наявні у даний момент ресурси особистості, внаслідок чого людина починає відчувати внутрішній дискомфорт через конфлікт та/або дефіцит (мотиваційно-вольовий рівень) та через дефіцит енергії, фізичних сил (примусово-вольовий).

Проблема волі як проблема подолання дефіциту мотивації розкрита у концепції В. Іваннікова [3], в якій вчений наголошує на тому, що основним механізмом вольової регуляції є зміна смислу дії. На мотиваційно-вольовому рівні не обов'язковим є застосування вольового зусилля в його традиційному розумінні.

Проте далеко не завжди, прийоми переосмислення ситуації, запропоновані В. Іванніковим, автоматично призводять до необхідної енергетизації поведінки. Вищий рівень вольової регуляції відповідає тим ситуаціям, коли за наявності високої мотивації людина відчуває тілесний (найчастіше це втома, біль тощо) та/або емоційний дискомфорт (страх тощо), і змушена застосовувати вольові зусилля як засоби самоенергетизації та самопримусу. Виділені Б. Смірновим [11] групи емоційно-вольових прийомів саморегуляції, які застосовують спортсмени, – примусові (це вольові зусилля у "чистому вигляді") та спонукальні – ми віднесли в якості ключових відповідно до примусово-вольового та мотиваційно-вольового рівнів.

Таблиця 1

Рівні суб'єктної активності					
Стан, відчуття	Спрямованість активності	Дії, впливи	Ключовий механізм вольової регуляції	Переведення у стан	Ресурс особистості: актуальні для цього рівня вольові та інші властивості особистості
РІВНІ ДОВІЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ					
Гедоністичний					
Зона комфорту "Хочу і можу" Робота у задоволення Завдання діяльності Відповідають здібностям та енергетичному рівню	На предмет діяльності	Операційні дії з об'єктом діяльності			Висока обдарованість, яка відповідає діяльності, достатній рівень енергетики
Організаційний					
Переважно зона комфорту "Хочу, можу і треба" У цілому завдання діяльності відповідають здібностям та енергетичному рівню	На предмет діяльності і на процес діяльності	Операційні дії з об'єктом діяльності, прийомі організації процесу діяльності			Здібності, які відповідають діяльності, організованість, уміння планувати, розподіляти час та інші особистісні ресурси, досвід, передбачливість, системне мислення, достатній рівень енергетики
РІВНІ ВОЛЬОВОЇ АКТИВНОСТІ					
Мотиваційно-вольовий					
Зона дискомфорту "Не хочу, але треба" Емоційне напруження, мотиваційний конфлікт	На самого суб'єкта	Спонукальні впливи: переважають когнітивні прийомі [11]	Зміна смислу дії [3], вольове зусилля	ХОЧУ! ЦЕ ДІЙСНО МЕНІ ТРЕБА!	Розсудливість, системність мислення, мудрість, передбачливість, креативність, досвід, врівноваженість
Примусово-вольовий					
Зона дискомфорту "Хочу, але не можу" Тілесне напруження, брак енергії, сил, втома	На самого суб'єкта	Примусові впливи: переважають самонакази, концентрація на виконанні [11]	Вольове зусилля	МОЖУ, РОБЛЮ (ЧЕРЕЗ "НЕ МОЖУ")	Наполегливість, терплячість, упертість, технічні уміння само-регуляції, фізичні властивості – витривалість

Цілеспрямованість, активність

Виходячи з вищесказаного, ми визначаємо волю як вищий рівень суб'єктної активності людини, яка спрямована на подолання внутрішніх опорів її особистості та її організму, які виникають на шляху суб'єктивно важкої мети. Необхідними умовами виникнення вольової поведінки є суб'єктивна важкість завдання, та виникнення внутрішніх опорів у вигляді несприятливих емоційних, або фізіологічних станів. Суб'єктивна важкість виникає тоді коли вимоги, які висуваються до виконання діяльності перевищують енергетичні та інші можливості та здібності людини і потребують додаткового напруження.

Отже, проблема волі постає проблемою подолання особистості самої себе; у зв'язку з чим у дослідженні вольової активності увага має бути акцентована не на зовнішніх, а на внутрішніх перешкодах. Будь яка ситуація, зовнішні умови сприймаються кожною людиною по-різному і викликають різні стани (різний ступінь дискомфорту) залежно від співвідношення ресурсу особистості і суб'єктивної важкості завдання.

Суб'єкт спрямовує свою активність на самого себе, з метою перетворення, удосконалення, самоорганізації себе для того, щоб збільшити свій ресурс до рівня необхідного для виконання певних завдань. Основною функцією волі (у найвужчому розумінні) – це самопримусове (із себе, зсередини) підсилення людиною своєї енергетики за допомогою вольового зусилля.

Наш підхід у дослідженні структури вольової організації особистості полягає у тому, щоб визначити взаємозв'язки між показниками вольових властивостей і здатності долати ті чи інші перешкоди та труднощі. У статті [12] представлено результати дослідження, в якому ми вивчали ставлення студентів до різних перешкод та труднощів за допомогою методики "Саморегу-

ляція проявів лінії" Д. Богданової та С. Посохової [4, с. 361–363]. Виявлено значну різницю між наміром студентів та їхньою готовністю долати різні перешкоди та труднощі у навчальному процесі. Була створена таксономія перешкод та труднощів на основі критеріїв "зовнішній – внутрішній", "особливості завдання – особливості умов, в яких виконується завдання".

Враховуючи ці результати ми модифікували методику "Саморегуляція проявів лінії" у такий спосіб. Для кожного з чотирьох видів домашнього завдання з навчального предмету, до якого у студентів нейтральне ставлення (нецікаве, безглузде, невизначене, важке) було запропоновано оцінити готовність виконати це завдання (по шкалі "буду – не буду") у типових ситуаціях, які характеризують внутрішні або зовнішні перешкоди. До внутрішніх віднесено несприятливі емоційні стани (немає настрою, нудьга) та функціональні стани організму (втома, хвороба, сонливість, голод). До зовнішніх віднесено дефіцит часу та тиск оточуючих.

Емпіричними показниками слугували показники готовності виконати завдання (максимальне значення по 8 балів), показники готовності подолання різних перешкод (по 4 бали), а також інтегральний показник готовності долати труднощі та перешкоди. Максимальне значення інтегрального показника (32 бали) характеризує досліджуваного, який буде виконувати будь-які завдання (і важкі, і безглузді, і невизначені, і нецікаві) долаючи усі перешкоди – голод, втому, хворобу, сон, тиск оточуючих тощо.

В опитуванні взяли участь 64 особи (студенти та аспіранти університету віком від 20 до 34 років), з них 32 дівчини та 32 хлопця. Середні дані по групі досліджуваних представлено у табл. 2.

Таблиця 2

Середні по групі досліджуваних значення показників готовності виконати завдання та подолати при цьому перешкоди та труднощі

Характеристика завдання	Важке	4,048
	Нецікаве	3,571
	Невизначене	3,476
	Безглузде	2,048
Внутрішня перешкода, яка характеризує емоційний стан	Нудьга	2,650
	Немає настрою	1,937
Внутрішня перешкода, яка характеризує функціональний стан організму	Втома	1,984
	Голод	1,794
	Сонливість	1,556
	Хвороба	0,603
Зовнішня перешкода	Тиск оточуючих	1,349
	Дефіцит часу	1,174
Інтегральний показник		13,143

Найбільший опір у досліджуваних викликає виконання безглузлого завдання, найменший – важкого. Отже, по-справжньому найважчу перешкоду становить безглуздість виконання діяльності, а не її важкість. Важке завдання також виявилось "легшим" невизначеного та нецікавого. Т-критерій Ст'юдента для незалежних змінних засвідчив статистично значущу різницю між показником готовності виконувати безглузде завдання та показниками невизначеного, нецікавого та важкого завдання (відповідно $t=4,92$: 5,03 та 6,44 при $p<0,01$). Отже, досліджувані готові виконувати важке завдання, якщо у цьому є сенс. З цього можна зробити висновок, що безглузді, нецікаві, невизначені (а не важкі) завдання можуть служити моделлю для експериментального дослідження вольової регуляції в умовах дефіциту мотивації; оскільки для їхнього виконання людині потрібно здійснити самопримус або знайти додатковий смисл (за В. Іванніковим).

Найсерйознішою внутрішньою перешкодою, пов'язаною із функціональним станом, є хвороба. Перевірка за t-критерієм засвідчила статистично значущі відмінності ($p<0,01$) між показником готовності долати хворо-

бливий стан і показниками усіх інших внутрішніх та зовнішніх перешкод.

Досліджувані виявили готовність долати нудьгу та відсутність настрою, а також такі функціональні стани як втома і навіть голод. Виконання будь-якою роботи, у тому числі і навчального завдання, може бути рятівним засобом від нудьги, тому показники готовності її подолати – найвищі. Більш серйозною проблемою становить подолання сонливості, тиску оточення і особливо дефіцит часу.

Статистично значущих відмінностей у відповідях хлопців та дівчат не виявлено, окрім одного показника – готовності долати нудьгу ($t=1,74$ для рівня значущості $p<0,09$), у дівчат вона вище.

У дослідженні також була застосована методика самооцінки, побудована за принципом методики Дембо–Рубінштейн. До традиційних шкал (розум, здоров'я, щастя) було додані шкали якостей, які характеризують вольову сферу людини, її діяльність та енергетичний рівень. Кореляційні зв'язки між показниками використаних методик представлено у табл. 3.

Таблиця 3

Статистично значущі кореляції між показниками готовності долати перешкоди з показниками самооцінки ($p<0,05$, жирним виділено для $p<0,01$)

Показники вольових властивостей, саморегуляції, мотивації, формально-динамічних властивостей		Показники готовності долати перешкоди при виконанні завдання												
		Характеристика завдання				Внутрішня перешкода, яка характеризує						Зовнішня перешкода		Інтегральний показник
						емоційний стан		функціональний стан організму				Дефіцит часу	Тиск оточення	
		Безглузде	Невизначене	Нецікаве	Важке	Нудьга	Немає настрою	Втома	Голод	Сонливість	Хвороба			
Оцінка Я-реального	Розум				0,35							0,26		
	Сила волі											0,34		
	Фізична сила											0,26		
	Цілеспрямовн.				0,32							0,29		
	Ініціативність				0,31									
	Відповідальн.			0,26	0,43	0,27						0,36		0,41
	Дисципліновн.			0,34	0,36	0,29	0,28	0,26				0,27		0,42
	Рішучість											0,35		
	Сміливість											0,26		
	Терпіння				0,28									
	Витримка/смвл				0,33									
	Контроль пов.				0,38			0,28						0,29
	Впевненість				0,32									
Врівноважен.				0,31			0,34							

Стрижнем кореляційних зв'язків став показник важкості завдання. З ним корелюють показники більшості вольових якостей.

Чим вище самооцінка досліджуваного студента своєї відповідальності, самоконтролю, дисциплінованості, розуму, витримки та самовладання, а також цілеспрямованості, впевненості, врівноваженості, ініціативності, терпіння, тим більше вони готові виконувати важке завдання. Ці кореляції виглядають природними, адже відповідальні та дисципліновані студенти звикли регулярно виконувати домашні завдання з навчальних дисциплін не зважаючи на обставини.

Важке навчальне завдання як інтелектуальна робота підвищеної складності, для "доброго" студента (з достатнім інтелектуальним рівнем, відповідального, з певними амбіціями та рівнем домагань) є привабливим та цікавим, тобто привабливою перешкодою, яка точно має сенс: у разі успіху це випробування підвищує самооцінку. Згадаємо, що особи з високим мотивом досягнення успіху завжди вибирали важкі цілі, оскільки легкі їх мало приваблювали.

Дисципліновані та відповідальні студенти також більше схильні виконувати нецікаві завдання. Взагалі кореляції цих вольових властивостей з інтегральним показником найвищі, а дисциплінованість є лідером кореляційних зв'язків. Тобто дисциплінований студент буде виконувати навчальні завдання незважаючи ні на що (в принципі це відповідає природі дисциплінованості – підпорядковуватися зовнішнім вимогам). Проте навіть дисциплінованість не здатна вплинути на готовність виконувати безглузді та невизначені завдання.

Ще одним центром кореляційних зв'язків є показник дефіциту часу, проте структура кореляцій тут дещо інша, окрім відповідальності, дисциплінованості, розуму та цілеспрямованості в "гру" вступають інші якості волі – це сила волі, рішучість, сміливість, фізична сила.

Отже, у ряду показників готовності долати різні перешкоди можна виділити два ґнізда кореляцій: 1) важкість завдання і комплекс властивостей, більшість з яких характеризують гальмівну функцію волі; 2) дефіцит часу і властивості, пов'язані із спонукальною функцією волі і фізичною силою. Найменше кореляцій припадає на показники внутрішніх перешкод. Отримані результати виявили основні вектори подальшого дослідження ланцюгу "суб'єктивно важка ситуація – внутрішня перешкода – прийом вольової регуляції – стала характеристика вольової активності".

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богданович Н. В. Субъект как категория отечественной психологии. – Автореферат дис. ... канд. психол. н. / Н. В. Богданович. – М., 2004. – 20с.
2. Брушлинский А. В. Психология субъекта / А. В. Брушлинский. – СПб. : Алтея, 2003.
3. Иванников В. А. Психологические механизмы волевой регуляции / В. А. Иванников. – СПб. : Питер, 2006. – 208 с.
4. Ильин Е. П. Психология воли. – 2-е изд. / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2011. – 368 с.
5. Калинин В. К. Психология воли : сборник научных трудов / В. К. Калинин. – Симферополь, 2011. – 208 с.
6. Кимберг А. Н. Субъектно-деятельностный подход: возвращение "человека живущего" / А. Н. Кимберг // Студент как субъект образовательного процесса : материалы межрегиональной научно-практической конференции. – Краснодар : Экоинвест, 2005. – С. 30–38.
7. Конопкин О. А. Осознанная саморегуляция как критерий субъектности / О. А. Конопкин // Вопросы психологии. – 2008. – № 3. – С. 22–34.
8. Пуни А. Ц. Психологические основы волевой подготовки в спорте / А. Ц. Пуни. – М. : Физкультура и спорт, 1977. – 96 с.
9. Рябикова З. И. Субъектно-бытийный подход: преемственность традиций / З. И. Рябикова, Г. Ю. Фоменко // Человек. Сообщество. Управление. – 2009. – № 4. – С. 26–27.
10. Слободчиков В. И. Основы психологической антропологии. Психология человека. Введение в психологию субъектности / В. И. Слободчиков, Е. И. Исаев. – М. : Школа-Пресс, 1995.
11. Смирнов Б. Н. Психологические механизмы эмоционально-волевой саморегуляции в спорте / Б. Н. Смирнов // Теория и практика физической культуры. – 1999. – № 12. – С. 28–32.
12. Шамлян К. Вольова організація особистості: пошук релевантних діагностичних показників / К. Шамлян // Психологічні перспективи (Psychological prospects). – 2015. – Вип. 26. – С. 317–327.

Стаття надійшла до редколегії 26.11.16

Шамлян Карина, канд. психол. наук, доц.,
Национальный лесотехнический университет Украины, Львов

О СУБЪЕКТНО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНОМ ПОДХОДЕ В ИССЛЕДОВАНИИ ВОЛЕВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ

В статье обосновывается целесообразность применения субъектно-деятельностного подхода в изучении волевой организации личности. Выделено четыре уровня субъектной активности. Представлены результаты эмпирического исследования об отношении человека к различным препятствиям и трудностям.

Ключевые слова: субъектно-деятельностный подход, субъектность, волевая активность, трудности и препятствия.

Shamlyan Karina, PhD, Assoc. Prof.,
National Forestry University of Ukraine, Lviv

ON THE SUBJECT-ACTIVITY APPROACH TO STUDY THE ORGANIZATION OF A VOLITIONAL ORGANIZATION OF PERSONALITY

The article proves the usefulness of the subject-activity approach to study the organization of a volitional organization of personality. Four levels of subject activity are highlighted. The results of empirical studies to overcome the personality of various obstacles and difficulties.

Keywords: subject-activity approach, subjectivity, volitional activity, difficulties and obstacles.